

Psalm 51:7 – Verwijst David hier naar zijn geboorte of zijn conceptie?

Psalm 51 is Davids gebed van diep berouw na die verschrikkelijke zonde, het overspel met Bathseba en de moord op Uria; David smeekt God om zijn zonden uit te wissen. De verzen 7 en 8 (in sommige vertalingen de verzen 5 en 6) lijken als twee tegenpolen sterk met elkaar verbonden. Hieronder de transliteratie en woord-voor-woord-vertaling.

héen-b."aawóon "chooláal.tie	7	zie in dwaling	ben ik gebaard
oe.v."chéet je."chemát.nie imié		en in zonde	heeft zij mij <u>xxxxxx</u> , mijn moeder
héen-émet "chaafáTS.taa va.Toe."choot	8	zie waarheid	heeft u behaagd in de inwendige delen
oe.v.saatóem "choch.máah toodie."éenie		en in verborgene wijsheid	doet u mij kennen

De vertaling van **je."chemát.nie** blijft nog even oningevuld, dat is juist waar de vraag over gaat. De verbinding van de twee genoemde schriftplaatsen blijkt al uit het markante begin van beide, allebei beginnend met het woordje **héen-...**, 'zie ...'. In aansluiting daarop zijn er een aantal aspecten van het menselijke leven, beschreven als contrast, eerst het negatieve, daarna het positieve:

- in vers 7 verschijnen naast 'dwaling en zonde' ook twee werkwoorden die te maken hebben met het ter wereld komen.
- in vers 8 staan 'waarheid en wijsheid' genoemd, maar ook 'inwendige delen' en 'het verborgene' en nog een paar termen.

Die verbinding is mijns inziens van belang. De genoemde werkwoorden zijn:

- a) **"chooláal.tie** – dat wijst op het moment van geboorte, 'ben ik geboren/gebaard'.
- b) **je."chemát.nie imié** – wijst op de 'ontvangenis' door 'mijn moeder'. De vraag nu is of die ontvangenis ook wijst op de geboorte, op het ter wereld komen, of dat het misschien betrekking heeft op de eerdere conceptie.

Naast deze min of meer taalkundige kwestie speelt er ook een theologische discussie. Wat is de aard van de zonde waarop David hier doelt, en om wiens zonde gaat het? Is dat soms een 'erfzonde', een aangeboren neiging tot zonde en dwaling? Of niet? Die vraag overstijgt de taalkundige kwestie, ik zal daarover geen uitspraak doen – dat is niet het doel van deze toelichtingen. De betekenis van de woorden/teksten is echter al interessant genoeg om als basis te dienen voor verdere overwegingen door de lezer.

Ter oriëntatie eerst een aantal vertalingen, als vergelijking.

- Statenvertaling:** Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren,
en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.
- Herziene Statenvertaling:** Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren,
in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen.
- Van der Palmvertaling:** Zie, in ongerechtigheid werd ik geboren,
en in zonde heeft mij mijne moeder mij gedragen.
- NBG:** Zie, in ongerechtigheid ben ik geboren,
in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen.
- NIV (: 5):** Surely I was sinful at birth,
sinful from the time my mother conceived me.
- A.C. Feuer - Tehillim:** Behold, in iniquity was I fashioned,
and in sin did my mother conceive me.
- Buber/R. – Die Preisungen:** Wohl, wurde gekreisst ich in Fehl,
empfang brünstig mich meine Mutter in Sünde, ...
- Baethgen – Die Psalmen:** Ich bin ja in Sünden schmerzhaft geboren,
und in Verirring hat mich meine Mutter brünstig empfangen.
- NW (: 5):** Zie! Met dwaling werd ik met barenswéeën voortgebracht,
En in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen.
- Herziene NW (:5)** Ik ben schuldig vanaf mijn geboorte
en in zonde heeft mijn moeder mij ontvangen.
- Soncino – The Psalms:** Behold, I was brought forth in iniquity,
And in sin did my mother conceive me.
- Gerhardt/van der Zeyde:** Zie, als zondig mens ben ik geboren,
in dié schuld bij mijn moeder verwekt.
- Willibrordvertaling (1996):** Ik ben schuldig vanaf mijn geboorte,
mijn moeder werd in zonde zwanger van mij.
- Naardense Bijbel:** Wel was mijn begin omgeven door onrecht
en heeft in zonde mijn moeder mij ontvangen; ...
- NBV:** Ik was al schuldig toen ik werd geboren,
al zondig toen mijn moeder mij ontving, ...
- TLVG:** Zie, in dwaling al ben ik gebaard,
het was in zonde dat mijn moeder, verhit, mij ontving; ...

De twee Hebreeuwse woorden worden dus als volgt weergegeven:

a) "chooláal.tie

- ik ben geboren,
- ik ben gebaard,
- I was fashioned,
- Ich bin schmerzhaft geboren,
- Ich wurde gekreisst,
- I was brought forward,
- ik werd met barenswéeën voortgebracht

b) je."chemát.nie

- heeft mij ontvangen/empfangen,
- conceived me,
- mich brünstig empfangen,
- is verwekt,
- werd zwanger,
- ontving mij verhit

De twee genoemde woorden komen maar sporadisch voor in de Bijbel - en ... het zijn ook niet bepaald poëtisch. Dit gegeven leidt in ieder geval tot de vraag of men in de vertaling aan deze bijzonderheid recht wil doen, of dat men toch maar gewone en beschaafde woorden verkiest, zoals 'geboren worden' of 'ontvangen zijn'? Eerst een korte blik op de woordbetekenissen.

Het eerste woord, "**chooláal.tie**, is een passieve vorm van het werkwoord "**choél** (of "**chiél**). De actieve werkwoordsvorm wordt omschreven als: *to have labour-pains, to tremble, turn about, twist, whirl, to writhe, to be in pain*. De hier gebruikte passieve vorm heeft de volgende specifieke betekenis:

- **Lisowsky's Konkordanz zum Hebräische Alten Testament** (d/e/l): *geboren worden / to be brought forth / nasci*,
(als tweede betekenis ook te vertalen met: *zum Beben gebracht werden / to be made tremble / tremefieri* - alleen in Job 26:5)
- **Benjamin Davidson** in *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*: *to be born*
Let wel, er zijn meer werkwoorden die duiden op de geboorte, zoals het tamelijk neutrale werkwoord **jaalád** (het woord **jéled**, 'kind' is ervan afgeleid); dit woord komt vele tientallen keren voor.

De bovengenoemde vorm van "**choél** (of "**chiél**) komt buiten Psalm 51:7 maar een paar keer voor, in Job 15:7b en Spreuken 8:24-25. Het woord heeft vooral te maken met de fysieke ervaringen bij de geboorte, de barensweeën. Ik wilde in ieder geval ook de bijzonderheid van het afwijkende woord weergeven; ik heb in *Tot lof van God – het Boek der Psalmen* gekozen voor 'gebaard worden' in plaats van het meer reguliere 'geboren worden'; 'gebaard worden' roept ook gedachten op aan de bijbehorende weeën.

Het tweede woord, **je."chemát.nie**, is nog opmerkelijker, het is de intensieve vorm van het werkwoord **jaa."chám**. Het komt weinig voor; in de standaardvorm twee keer (in Genesis 30:38,39) in de intensieve vorm vier keer: Genesis 30:41 (2x), 31:10 en Psalm 51:7. De betekenis:

- **Lisowsky's Konkordanz zum Hebräische Alten Testament** (d/e/l):
brünstig sein, empfangen / to be ruttish, to conceive / incalescere, concipere,
- **Wilson's Old Testament Word Studies**:
-I. *to be in heat*
- **Benjamin Davidson** noemt in *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*:
-I. *to be hot* (for sexual intercourse), -II. *to conceive* Ps. 51, 7
- **Brown/Driver/Briggs** schrijven in *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*:
vb. be hot, **Pi.** conceive (... Aram. *be hot*, usu. of sexual impulse of animals)

Het is bovendien opvallend, dat Psalm 51:7 de *enige keer* is dat het woord op *mensen* van toepassing wordt gebracht - al de andere keren wordt het gebezigd in verband met het vee. Dus een tamelijk ruwe uitdrukking! Daar waar het om de dieren gaat, daar gebruiken de meeste vertalingen onbekommerd de relatief expliciete termen, zoals 'verhit' of 'branstig'; maar voor Psalm 51:7 kiezen de meeste voor het eufemistischere en neutralere 'ontvangen'. Maar waarom zou men de voorkeur geven aan zo'n algemene term, terwijl de psalmist zelf zo'n opvallende associatie maakt?

Daarnaast ontstaat er een mate van onduidelijkheid, vooral in het Nederlands en het Duits. Want welk moment wordt er bedoeld met 'ontvangen' of 'empfangen'? Men zou zowel aan conceptie als aan bevalling kunnen denken. Het Engelse 'conceived' is duidelijker; het is verwant aan 'conception': de 'bevruchting' dan wel de 'verwekking'. In het Hebreeuws is het helemaal geen vraag, het wijst naar de 'voortplanting', en dat op een niet mis te verstane manier. In *Tot lof van God – het Boek der Psalmen* heb ik, zonder tot oneerbiedige taal te vervallen, die primitieve, vleselijke associatie niet willen verhullen; er staat nu '... dat mijn moeder, verhit, mij ontving.'

Maar waarom zou David in deze psalm voor dit soort taal hebben gekozen? En op wier/wiens zonde doelde hij? Ging het over een expliciete zonde en dwaling van David zelf? Of van Davids moeder soms? Dat laatste zou men kunnen concluderen als men vers 7 naar de letter en los van de context beschouwt; sommigen willen hierin lezen dat Davids moeder niet de wettige vrouw van Isaï zou zijn geweest (dat zou, in die beleving, ook de aanvankelijke afwezigheid van David bij het bezoek van Samuël verklaren).

Dat zou echter betekenen dat David in de boetedoening over zijn eigen fouten de eventuele dubieuze afkomst van zijn moeder in beeld zou brengen. Een haast onverdraaglijke gedachte! Bovendien haaks op de teneur van de psalm als geheel. Zoiets klopt niet met wat we verder over David weten. David behoorde toch tot Gods gemeente, zoals bedoeld in Deut. 23:2? Wordt Davids moeder in Psalm 86:16 en 116:16 juist niet als godvrezend beschreven?

De gedachte daaraan is ook onnodig. Vers 7 bevat twee gezegdes, het tweede vraagt om een onderwerp; de moeder past bij beide gezegdes, maar erg nadrukkelijk is die vermelding niet. David heeft het bovendien over *zijn* situatie, zijn persoonlijke drama.

Als David op zijn schuld had willen afdingen door een deel ervan op een ander te schuiven, dan had dat veel gemakkelijker gekund. Wat was de rol van Bathseba geweest? Was zij het passieve en willoze slachtoffer geweest van Davids opdringerigheid, of had zij daar zelf soms een bepaald aandeel in? Zij was (wellicht een kleindochter van Achitofel) een dochter van Eliam, een hoge militair en was getrouwd met haar vader's collega, Uria. Had zij David soms bewust het hoofd op hol gebracht door zich, wetend dat de koning haar kon zien, op het dakterras uitgebreid te gaan baden? Zij was zeer aantrekkelijk, maar ook ambitieus; wilde zij misschien hogerop door zich aan de koning op te dringen? Hebben David en Bathseba één keer gemeenschap gehad, of meerdere malen (2 Sam. 11:4)? Was zij, eenmaal zwanger, onkundig van het spel rond Uria, of heeft ze dat spel op zijn minst meegespeeld? Wat hield de rouw over Uria's dood in? Dat alles is niet bekend, haar rol hierin is in nevelen gehuld; ook David laat zichzelf daar niet over uit. In de geslachtsregisters (zie later in Mat. 1:6) wordt zij echter expliciet *niet* genoemd; Salomo heet daar nota bene 'die uit Uria's vrouw werd geboren'. David verschuilt zich niet achter mogelijke verontschuldigen en legt de schuld ook niet bij anderen, niet bij Bathseba (wat gemakkelijk had gekund), maar ook niet bij zijn moeder.

Om de gedachten te bepalen enkele commentaren, met hier en daar wat verschillende gedachten.

De *NIV* voetnoot schrijft:

He cannot plead that this sin was a rare aberration in his life; it sprang from what he is and has been from birth. The apparently similar statements in Job 14:4; 15:14; 25:4-6 rise from a different motivation.

A.C. Feuer – Tehillim, voetnoot bij vers 7a:

Rashi explains: 'I was formed by a male and a female, both creatures of flesh and blood who were full of sin.' [Even the most devout have some contact with sin. "**aawóon** is written full (with two 'vavs') in order to emphasize man's great tendency toward sin.]

Beis Elokiem explicates, 'From the moment of my birth, I was affected by the Evil Inclination, or it attached itself to me at the moment I left my mother's womb.

Maharal emphasizes that David never used these arguments as an excuse to allow himself to sin. Rather after he *did* stumble into sin, he pleaded with God to take into consideration the natural human tendency towards iniquity, and to judge him with understanding and compassion.

De voetnoot van Feuer bij vers 7b:

Rashi observes **je."chemát.nie** is derived from "**chóom**, *warmth*, referring to a woman's heat at the time of procreation and conception (see *Genesis* 30:38).

(...)

Maharam Amara adds that, by the process of elimination, David attributes sin to his mother, because his father, Jesse, was one of the four men in all history in all history who died without any trace of personal sin.

[Although the *Talmud (Bava Basra 17a)* counts Jess, the father of David, as one of the rare individuals who were completely innocent of any act of personal sin, nevertheless as a descendent of Adam and Eve, he too had the instinctive human tendency towards passion and error which resulted from their sin in the Garden of Eden. David laments that this basic human weakness was passed on to him at conception although he imputes no sinful *deed* to Jesse.]

Ibn Ezra comments this alludes to the fact that Eve, the mother of all mankind, did not bear children until after she sinned.

Soncino Books of the Bible – The Psalms: voetnoot:

I was brought forth in iniquity. The thought of this verse is not that the marital act is sinful or that the child inherits sin. It is the Oriental way of expressing the idea that the human being is naturally prone to err. The Psalmist does not make the plea in self-excuse but is urging the essential need for God's clemency.

Friedrich Baethgen – Die Psalmen geeft als toelichting op **je."chemát.nie:**

Das Piel **ji."chám**, verwandt mit "**chaamáh** "heiss sein", wird sonst nur von der tierischen Begattung gebraucht. Augenscheinlich hat der Dichter absichtlich den drastischen Ausdruck gewählt. Er zeigt, das 'in Sünden', und demnach auch das parallele 'in Verirrung' nicht auf die Sünde des Embryo, sondern auf die Eltern geht. Dass aber der Dichter nicht die Ehe und die Zeugung an und für sich für Sünde erklären wollte, hat schon Theodoret erkannt. Allerdings machen Zeugung und Geburt levitisch unrein, aber der Dichter hat über Schwereres zu klagen. Es bleibt nur übrig, dass, was Hitzig leugnet, der Sprecher unehelich oder im Ehebruch geboren ist.

Gaat het in Psalm 51:7 over zonde en dwaling van Davids moeder, zoals Baethgen betoogde? Niet waarschijnlijk. Ook wordt het feit genoemd dat conceptie en bevalling, net als de menstruatie (interessant detail: 2 Sam. 11:4), een reden waren om zich ritueel te reinigen; dat aspect zal ik nu buiten beschouwing laten. Maar naar mijn mening is Psalm 51 bepaald niet formeel-ritueel gericht. Het gaat voor David in Psalm 51:7 niet zozeer om zijn moeder, maar om hemzelf.

Zie om te beginnen naast vers 11 ook de voorgaande verzen, 3-6 (gecursiveerd waar David naar zijn eigen zonden verwijst):

... wis, naar Uw grote barmhartigheid, *mijn overtredingen* uit,
was, grondig mij tredend, *mij* schoon van *mijn dwaling*
en verklaar *mij* rein van *mijn zonde*.
Mijn overtredingen erken ik voluit
(ik ben mij voortdurend bewust van *mijn zonde*,
ik heb gezondigd, jegens U, U alleen,
wat slecht is in Uw ogen, dat *heb* ik gedaan) ...

Hier is geen sprake van het leggen van een deel van de schuld bij een ander. Dan vers 7. Mijns inziens dient dit vers te worden begrepen in samenhang met het daarop volgende vers. Ik heb die samenhang willen verduidelijken door de zin door te laten lopen met als contrast het woordje 'maar'.

Zie, in dwaling al ben ik gebaard,
het was in zonde dat mijn moeder, verhit, mij ontving;
maar zie ook de waarheid die U behaagt, diep van binnen,
U maakte in het verborgene *mij* wijsheid bekend.

De 'dwaling en zonde' staan in contrast met 'waarheid en wijsheid'. En bij wie was er, diep van binnen, toch waarheid? Aan wie werd wijsheid bekend gemaakt? Vers 8 noemt David! Het kan toch niet zo zijn dat David in vers 7 (waar het over dwaling en zonde gaat) naar zijn moeder wijst, terwijl hij in vers 8 (als het over wijsheid gaat) over zichzelf spreekt. Het is daarom redelijk om aan te nemen dat David ook de zonde en dwaling in vers 7 op zichzelf betreft.

David beschrijft zichzelf in deze passage dus in ieder geval als een vat vol tegenstellingen, met zowel kwaad als goed in zich. Dat was voor hem, zo blijkt, niet alleen het geval rond die afschuwelijke gebeurtenissen van dat laatste jaar. Hij beseft meer dan ooit dat die tegenstellingen er als een algemene menselijke ervaring altijd al waren. Hij wil in feite zeggen: "Ik herken en erken, dat ik mijn leven lang al zowel met goede als slechte aandriften te maken heb." Een algemeen menselijke ervaring. Later zal ook Paulus dit als een soort wetmatigheid beschrijven, weliswaar het goede willen, maar toch het verkeerde doen. Als men dat conflict niet wegstopt maar, hoe moeilijk ook, toch erkent - een ellendig gevoel - dan komt men zeker dichterbij de waarheid. Hoe die algemene menselijke ervaring zou moeten worden verklaard, is een onderwerp dat verder gaat dan deze toelichting.

Terug naar David, hij beschrijft die tegenstelling goed-kwaad niet als 'zijn persoonlijk ervaring zo lang hij zich kan herinneren', ook niet als 'van kindsbeen af'. Dat had gekund, maar hij gaat, als een hyperbool, in zijn beschrijving terug tot het allereerste begin, waarbij bevalling en conceptie symbool staan voor dat begin. Hij beschrijft de twee gebeurtenissen, beiden ook nog eens bepaald als 'ritueel onrein', tekenen die vooruitwezen naar de neigingen waarmee ook hij te kampen had. David is zich meer dan ooit bewust van de onderhavige neigingen. Hier spreekt iemand vanuit een gebroken en verbrijzeld hart, iemand die God smeekt om vergeving, om verlossing van de schuld die hem aankleeft. Daarmee komen we ook dicht bij het antwoord op de vraag: waarom worden in Psalm 51:7 dan deze zo expliciete bewoordingen gebruikt? Zoals Baethgen het omschreef: '...“heiss sein”, wird sonst nur von der tierischen Begattung gebraucht.'

Het antwoord ligt voor de hand. David had recentelijk toch barensweeën aanschouwd? En was hij niet zelf een negental maanden daarvoor, net als Bathseba overigens, ten prooi gevallen aan verhitte gevoelens? Verhitte gevoelens die de redelijkheid hadden verblind en het geweten de mond had gesnoerd? Gevoelens die hadden geleid tot het verraad jegens Uria, het overspel en de moord? Het gebruik van deze tamelijk ruwe woorden is te zien als een deel van zijn schuldbekentenis: dwaling wordt geïllustreerd door de weeën en gekronkel van het baren (beter dan door een liefdevolle ontvangst in de armen van een gelukkige moeder). En zonde past maar al te goed bij de verhitte gevoelens van de sexuele opwinding (veel beter dan bij de oprechte liefde tussen man en vrouw en hun verlangen naar nakomelingen). David heeft, zeker toen hij deze psalm schreef, met afschuw en onder tranen teruggedacht aan wat er was gebeurd tussen hem en Bathseba, aan de verschrikkelijke consequenties die de hartstocht had veroorzaakt, de pijnlijke manier waarop een kind ter wereld komt. Toen hij zocht naar beeldende taal om het vroegste begin van zijn zondige leven te beschrijven, toen dienden deze woorden zich blijkbaar aan.

Natuurlijk wordt hiermee een universeel probleem aangesneden dat David ook moet hebben beziggehouden, ook al gaat Psalm 51 daar verder niet over. In die draaikolk van verhitte gevoelens, daad en misdaad, de zonde die in zijn ziel was gekerfd, temidden daarvan was dat kind geconcipieerd. Het kind dat in volstrekte onwetendheid van de zonde kort hiervoor was gebaard en, pijnlijk in de overtreffende trap, ook nog eens was gestorven, het kind van de rekening. Dat kind wist van niets! Dat had hieraan geen enkele schuld.

Maar ook diens 'leven voor even' was in feite al totaal beschadigd, getekend door dwaling en zonde waar hij zelf part nog deel aan had. Een waanzinnig makend contrast! Maar is juist die feitelijkheid, het naast elkaar bestaan van goed en kwaad als een verschrikkelijk gegeven, het beschadigd zijn zonder daar iets aan te kunnen doen, niet hetzelfde? Hoeveel onrechtvaardigheid heeft een mens te accepteren, alleen al door op het verkeerde continent te zijn geboren, of door later toevallig op de verkeerde tijd ergens op een verkeerde plek te zijn? En hoeveel lijden hebben wij misschien te verduren omdat dat genetisch ons deel is en we dat niet kunnen ontlopen? En als, terug naar David, ieders leven wordt beheerst door een niet aflatende strijd tegen kwade aandriften, is dat dan niet een strijd die ons in feite is opgedrongen?

Vragen, veel vragen. Deze vragen zijn onontkoombaar met Psalm 51 verbonden. Het doel van deze verhandeling is niet om die problematiek te behandelen, wel om een aantal vragen te adresseren; het is aan de lezer om zijn/haar eigen gedachten daarover te vormen. Ik hoop dat een beschouwing van de door David geschreven psalm en de door hem gebruikte taal daarbij van nut zal zijn.

Voor het laatst bijgewerkt: 17 mei 2019